

Den produktiva staden

Downloaded from: <https://research.chalmers.se>, 2026-04-03 10:22 UTC

Citation for the original published paper (version of record):

Koch, D. (2019). Den produktiva staden. *Arkitekten*(5): 52-53

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Den produktiva staden

Hållbart. Vi behöver vidga förståelsen för vad en "stad" är och bör vara, och hur produktionen kan integreras i den såväl arkitektoniskt som organisatoriskt, skriver Daniel Koch.

Framtidens hållbara stad är en minst sagt het potatis. En mängd olika aktörer presenterar förslag, modeller och idéer som rör allt från problembeskrivning till lösningar. Trots alla inlägg och oavsett hur problematiken beskrivs så formuleras lösningen ofta som en relativt tät, kvarterslik stadsstruktur med aktiva bottenvåningar och levande stadsrum.

Samtidigt blir frågor om lokal produktion och resurshantering allt viktigare, och lyfts som utmaningar för framtida hållbar utveckling av bland annat FN. Men hur väl går lokal produktion och levande stadsmiljö ihop?

Om vi talar om "den produktiva staden", så följer frågan om hur vi föreställer oss staden och hur vi sätter upp ideal och mål för den. I dagsläget är den ideala stadsbilden i princip alltid fri från de komponenter som möjliggör lejonparten av den produktion vi konsumerar.

Att sitta på ett kafé och skapa på sin laptop kräver att laptopen är producerad någonstans, av någon, som lever i någon slags miljö och har någon slags arbete som vanligtvis inte rymms inom det stadsidealet. Därtill kommer stolar, smartphones, koppar, parfym, sådeslag, och så vidare.

Endast en marginell del av produktionen har tagit sig in i den bredare stadsbyggnadsdiskussionen i form av exempelvis stadsodlingar och maker spaces. Och då ofta som ett sätt att skapa livliga miljöer snarare än en lösning på klimatutmaningar. Även om försöket är att göra något annat, så

är det mindre justeringar, som inte skaver eller föreslår en omställning av hur vi lever som i slutändan får plats.

Tanken om den levande blandstaden är gammal, men även om vad funktionsblandning är och hur det ser ut, liksom hur det förhåller sig till stadsliv, kontinuerligt har förändrats och anpassats efter rådande värderingar finns också en anmärkningsvärd kontinuitet. Utöver Jane Jacobs *The death and life of great American cities* från 1961, återfinns förespråkandet av blandade boendeformer, varierade funktioner och offentliga rum med fokus på sociala möten gehör i verk från mitten av 1960-talet av Victor Gruen respektive Igor Dergalin och Josef Stacks tankar om Rinkeby. Men trots att nya utmaningar tillkommit har den inte formulerat ett svar på den målkonflikt som uppstår mellan hållbarhets- och konsumtionsidealet.

DISKUSSIONEN OM BEHOVET av blandade funktioner är i grunden positiv. Problemet är hur blandningen har silats fram genom en process som bäst beskrivs med Sharon Zukins begrepp "pacification by cappuccino". Det vill säga, vad som får vara blandat är sådant som bidrar till eller fungerar för trevliga uteserveringar, medan sådant som stör dessa miljöer inte aktivt argumenteras bort utan helt enkelt inte ryms inom bilden. "Blandstaden" innehåller inte en laptopfabrik, en gruva, eller en återvinningsstation där det slamriga och ofta skitiga arbetet att återvinna vårt avfall finns. Den innehåller därmed inte de miljöer där de som arbetar med detta spenderar stora delar av sina liv; det vill säga städer som ska byggas för alla är per definition inte till för alla, eftersom den kontinuerliga utflytten av dessa verksamheter gör att de som arbetar med dem kommer allt

längre bort från staden i sin vardag. Det är inte ovanligt att kommunal planering aktivt driver ut verksamheter för att skapa attraktiv blandstad. Men då tankegången bakom att jobba med blandstad ofta är att öka variationen i vem och vad staden är till för riskerar det att leda till en självförstärkande problematik där idén om blandstadens blandning deltar i att gömma den monotoni som finns i hur den planeras. Samtidigt står vi inför en global klimatutmaning orsakad av hur vi använder oss av jordens resurser och hur det påverkar land, vatten och luft. Det är en utmaning där vi globalt har kommit överens om att försöka begränsa skadan snarare än lösa frågan. Global uppvärmning

är ett resultat av hur vi har och fortsätter leva i relation till globala resurser och utsläpp.

Det är också en problematik vi har skapat inte bara på individnivå utan som samhällen och ekonomiskt-sociala strukturer. Skissandet på en möjlig lösning kräver därför att de lokala utmaningarna på ett konkret sätt knyts till en global kontext.

Här kan vi återgå till den kanske mest lättigenkännliga änden, som med viss variation återkommer i nästan varje policy, plan och visionsdokument, ofta med mål att bygga för social hållbarhet. I nästan varje förslag om en "levande stadsdel" med "endast gågator" finns minst en biltunnel och ett par stora parkeringshus för att säkerställa att tillräckligt många människor kan ta sig till området för att hålla det levande tillräckligt ofta, och hålla de butiker som ska hålla livet levande levande.

"Skissandet på en möjlig lösning kräver därför att de lokala utmaningarna på ett konkret sätt knyts till en global kontext."

STADSBYGGNADSSVARET PÅ ETT behov av minskad resursanvändning är alltså i allt högre utsträckning mer konsumtionsmiljöer. Även om variation finns, drivs vad som ses som generatorer av en levande miljö allt oftare allt tydligare till just butiker, kaféer och restauranger; andra verksamheter ses inte som bidragande utan ibland till och med som problem om de ligger i gatuplan. Genom att skapa konsumtionsmiljöer som gör att vi spenderar mer tid till konsumtion, skapar vi miljöer för att konsumera produkten levande stadsmiljö, där levande likställs med många närvarande människor utan att hantera frågan med det djupa som kan avgöra om och hur dessa miljöer bidrar till målet.

Dessa miljöer är framför allt balanserade för att vara trevliga att vistas i utan störande faktorer. Centralt är att produktionen av det som konsumeras i allt högre utsträckning osynliggörs antingen genom att gömmas undan – vilket noteras i forskning från JPI Urban Europe – eller förläggas någon annan stans, företrädesvis i andra länder. På samma sätt hanteras den cirkulära ekonomin med återvinningssystem där våra använda produkter återvinns någon annan stans. Återigen där någon annan stans i allt högre utsträckning bygger globala återvinningsekonomier inte ur resurshänseende, utan som profiterar på skillnader i arbetskostnader. Liksom vi inte kan se på en produkt hur myck-

et arbete som gått in i att skapa den, kan vi inte följa vilket arbete som går in i att återvinna den. Osynliggörandet medför att vi tappar förstälsten för arbetsmängden, resursanvändningen och produktprocesserna bakom produkten.

Det finns exempel på projekt som på ett innovativt sätt försöker hantera utmaningarna. De kan bidra med inspiration och kunskap inte som modeller för slutgiltiga lösningar, men för intressanta och tankeväckande frågeställningar, resultat, och metoder.

Victoria Percovich Gutierrez och Karl Landins arbete med Sofielund i Malmö lyfter fram hur en vridning i perspektiv och förståelse för vad som är verksamhet, variation och blandning i en stadsdel kan förskjuta bilden från död och monotont industriområde till variationsrik och socialt värdefullt område. På liknande vis har Kathrin Böhm, Wapke Feenstra och

Antje Schiffers inom ramen för den internationella konstnärsgruppen Myvillages jobbat med hur den redan existerande lokala produktionen kan göras mer närvarande i det offentliga rummet. Genom såväl produkterna själva som historiska som samtida foton av både arbetare och arbetsplatser, söker de förändra förståelsen för vad en stad är. Mycket finns att lära i att

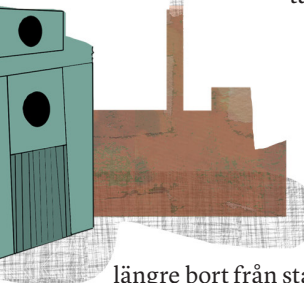
acceptera att det "postindustriella" inte är ett samhälle efter industriell produktion, utan ett samhälle av bortflyttad och möjligen transformerad produktion.

Men utmaningen kvarstår att integrera produktion i idén och bilden av "blandstad", och att hantera hur sådan industri ser ut och agerar både arkitektoniskt och infrastrukturellt.

OM VI MENAR allvar med att vilja uppnå FN:s mål för hållbar utveckling, med ökad lokal försörjning och resurshantering inklusive lokal produktion, måste vi utveckla svar på några av våra största och mest intressanta arkitektur- och stadsbyggnadsutmaningar. Vi behöver vidga förståelsen för vad en "stad" är och bör vara, och hur produktionen kan integreras i den såväl arkitektoniskt och organisatoriskt så som ett infrastrukturellt system. Vi har bara inte verktygen och modellerna ännu som klarar av det här bortom småskalig stadsodling och andra mindre initiativ.

I en sådan diskussion kan vi göra så att exempel likt de som nämnts ovan, bidrar till att hitta en väg till förändring, men då behöver också sådant som är "för skitigt" för uteserveringen integreras i vår bild av "staden". ●

Daniel Koch, Forskare i stadsbyggnad vid KTH arkitektur och i byggnadsdesign vid Chalmers arkitektur och samhällsbyggnad.

citing information

Koch, Daniel (2019) "Den Produktiva Staden", in *Arkitekten* 2019:5, p. 52-53.

Online version: <https://arkitekten.se/kultur/den-produktiva-staden/>